

ՀՍԿՈՂ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ՓՈԽԵԼՈՒ ՀԻՄՔԵՐՈՆ ԵՎ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԸ¹

Արսեն Մարտիրոսյան

ՀՀ գլխավոր դատախազության ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչության պետ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Դատախազի անկախությունը քրեական արդարադատության կարևորագույն երաշխիքներից է²: Այն արդար, անաչառ և արդյունավետ արդարադատության երաշխիք է, որը պաշտպանում է թե՛ հանրային և թե՛ առանձին անձանց մասնավոր շահերը³: Պատահական չէ, որ 2022 թվականի հուլիսի 1-ին ուժի մեջ մտած⁴ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետև՝ ՀՀ քր. դատ. օր.) «Վարույթի հանրային մասնակիցների ինքնուրույնությունը և պատասխանատվությունը» վերտառությամբ 35-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված է, որ *քրեական վարույթի ընթացքում իր լիազորություններն իրականացնելիս վարույթի հանրային մասնակիցը⁵ գործում է ինքնուրույն՝ հիմնվելով օրենքի, իսկ օրենքով նախատեսված դեպքերում՝ նաև իրավասու անձի հանձնարարությունների վրա: Վարույթի հանրային մասնակիցը պատասխանատու է ներքին հանձնումների վրա հիմնված իր վարությանը ակտերի համար*:

Դատախազի անկախության և ինքնուրույնության երաշխավորման կարևորագույն բաղադրիչ է օրենսդրորեն հսկող դատախազին նշականելու և փոխելու կառուցակարգերի պատշաճ ամրագրումը: ՀՀ քր. դատ. օր.-ում ամրագրված են ինչպես հսկող դատախազին նշանակելու, այնպես էլ փոխելու հստակ կարգավորումներ: Ի դեպ, նոր օրենսգրքում օրենսդիրը տարանջատել է վերադաս և հսկող դատախազների կարգավիճակները և լիազորությունների շրջանակը, ինչը բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում նրանց միջև վարության փոխհարաբերությունների ձևավորման և հնարավոր իրավական տարածայնությունների արդյունավետ լուծման համար⁶:

ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ *մինչդատ*

¹ Հոդվածը զեկուցվել է «Ժամանակակից քրեական դատավարությունը՝ արդի հիմնախնդիրները և զարգացման միտումները» խորագրով միջազգային գիտագործնական համաժողովում նվիրված ԵՊՀ քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի հիմնադիր և առաջին վարիչ, անվանի դատավարագետ պրոֆեսոր Հարություն Մուշեղի Պիվազյանի 100-ամյակին (12 մայիսի 2023 թ.):

² Տե՛ս **Копылова Е.А.** Международно-правовые принципы деятельности прокурора amicus curiae. Вестник МГЛУ. Образование и педагогические науки. Вып. 4(837) /2020, с. 272.

³ Տե՛ս Եվրոպական դատախազների խորհրդատվական խորհրդի կարծիք թիվ 4(2009), բացատրական պարզաբանման 27-րդ կետ:

⁴ Ընդունվել է ՀՀ ԱԺ կողմից 2021 թվականի հունիսի 30-ին:

⁵ ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետի համաձայն՝ վարույթի հանրային մասնակիցներն են՝ դատախազը, քննիչը, քննչական մարմնի ղեկավարը, հետաքննության մարմնի պետը, հետաքննիչը:

⁶ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի հայեցակարգային լուծումների, նորարարական մոտեցումների և հիմնական ինստիտուտների մեկնաբանման գիտագործնական ուղեցույց: Եր. 2022, էջեր 101-102:

տական վարույթի ընթացքում վերադաս դատախազը մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողությունը հանձնարարում է¹ ստորադաս դատախազին կամ այն իրականացնում է անձամբ՝ օգտվելով քրեական դատավարության օրենսգրքով մինչդատական վարույթում հսկող դատախազի լիազորություններին²:

Մեջբերված դատավարական նորմի բովանդակությունից հետևում է, որ մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկող դատախազին նշանակում է (հսկողությունը հանձնարարում է) վերադաս դատախազը, կամ հսկողությունը ստանձնում է վերջինս՝ օգտվելով հսկող դատախազի՝ օրենքով նախատեսված լիազորություններից:

Միաժամանակ, նկատի ունենալով, որ մինչդատական վարույթի ընթացքում, պայմանավորված այս կամ այն հանգամանքով, կարող է անհրաժեշտություն առաջանալ հսկող դատախազին փոխելու, ուստի օրենսդիրը կարգավորել է նաև հսկող դատախազին փոխելու հետ կապված հարցերը: Այսպես՝ ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի համաձայն՝ *մինչդատական վարույթի ընթացքում վերադաս դատախազը օրենքով նախատեսված դեպքերում իր որոշմամբ փոխում է հսկող դատախազին:*

Եթե մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ ստորադաս դատախազին առանձին դատավարական փաստաթղթի ձևով հանձնարարություն տալու կարգ օրենսդիրը չի նախատեսել, ապա հսկող դատախազին փոխելու կարգ նախատեսել է. հսկող դատախազը փոխվում է վերադաս դատախազի **որոշմամբ**:

Հիշատակված քրեադատավարական կարգավորմանը զուգահեռ՝ «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետը սահմանում է, որ *անմիջական վերադաս դատախազը դատախազի արձակուրդի, գործուղման կամ ժամանակավոր այլ բացակայության, ինչպես նաև դատախազի պաշտոնը թափուր մնալու դեպքում ըստ անհրաժեշտության վերաբաշխում է նրա պարտականություններն այլ դատախազների միջև:*

Փաստորեն, «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի մեջբերված հոդվածով օրենսդիրը, շեղվելով քրեադատավարական այն պահանջից, որ հսկող դատախազը փոխվում է միայն վերադաս դատախազի որոշմամբ, նախատեսել է նաև հսկող դատախազի պարտականությունները այլ դատախազի վրա դնելու հնարավորություն՝ փաստացի սահմանելով հսկող դատախազի փոփոխության կարգ, ինչը, մեր կարծիքով, հակասում է վերը մեջբերված դատավարական կարգավորմանը:

Ինչ վերաբերում է հսկող դատախազին փոխելու հիմքերին, ապա դրանք նախատեսված են ոչ թե ՀՀ քր. դատ. օր.-ով (բացառությամբ հսկող դատախազին վարույթից հեռացնելը), այլ՝ «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքով:

¹ Ի տարբերություն քննչական մարմնի ղեկավարի կողմից քննիչին նախաքննության կատարելու վերաբերյալ տրվող հանձնարարության (ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 40-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետ և նույն հոդվածի 2-րդ մաս)՝ քրեադատավարական օրենքը հսկողությունը ստորադաս դատախազին առանձին դատավարական փաստաթղթի ձևով հանձնարարելու կարգ չի նախատեսում. հսկողությունը ստորադաս դատախազին կարող է հանձնարարվել մակագրության եղանակով:

² Չնայած քրեադատավարական հիշատակված կարգավորումներին՝ այդուհանդերձ առանձին կատեգորիայի անձանց վերաբերյալ վարույթներով հսկողությունը բացառապես իրականացնում է ՀՀ գլխավոր դատախազը կամ նրա հանձնարարությամբ՝ տեղակալը: Օրինակ՝ «ՀՀ դատական օրենսգիրք» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 51-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդման հարուցումը և տվյալ գործով մինչդատական քրեական վարույթի նկատմամբ դատախազական հսկողությունն իրականացնում է գլխավոր դատախազը կամ նրա հանձնարարությամբ՝ տեղակալը: Համանման կարգավորում նախատեսված է նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 9-րդ հոդվածի 6-րդ մասում:

«Ղատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ անմիջական վերադաս դատախազն իրավասու է իր որոշմամբ ստորադաս դատախազից քրեական վարույթը տեղափոխելու¹ մեկ այլ դատախազի կամ իր վարույթ՝

1) օրենքով սահմանված կարգով ստորադաս դատախազին վարույթից հեռացնելու դեպքում կամ

2) ստորադաս դատախազի նկատմամբ հայտնաձև բացարկը կամ ինքնաբացարկը բավարարելու դեպքում կամ

3) ստորադաս դատախազի՝ արձակուրդում կամ գործուղման մեջ գտնվելու դեպքում կամ

4) ստորադաս դատախազի լիազորությունները օրենքով սահմանված կարգով դադարեցնելու կամ կասեցնելու դեպքում կամ

5) ստորադաս դատախազի վերապատրաստման դասընթացներին մասնակցելու կամ հիվանդության կամ իր լիազորությունների պատշաճ իրականացումն անհնարին դարձնող նմանատիպ այլ դեպքերում կամ

6) ստորադաս դատախազի աշխատանքային ծանրաբեռնվածության դեպքում՝ վերջինիս գրավոր համաձայնությամբ,

7) ստորադաս դատախազի՝ դատախազության այլ ստորաբաժանում փոխադրվելու դեպքում:

Մեջբերված օրենսդրական կարգավորումներից տեսանելի է, որ օրենսդիրը հստակ սահմանել է այն հիմքերը, որոնց առկայության դեպքում է միայն վերադաս դատախազն իրավասու որոշմամբ հսկող դատախազի վարույթից քրեական վարույթի հսկողությունը տեղափոխել մեկ այլ դատախազի կամ իր վարույթ, հետևաբար՝ այդ հիմքերի բացակայության պայմաններում քրեական վարույթի հսկողությունը հսկող դատախազի վարույթից մեկ այլ դատախազի, այդ թվում նաև՝ անմիջական վերադաս դատախազի վարույթ տեղափոխելը կլինի կամայական:

Այս կապակցությամբ ՀՀ գլխավոր դատախազին առընթեր էթիկայի հանձնաժողովը 2022 թվականի դեկտեմբերի 20-ի որոշմամբ հաստատված է համարել, որ վերադաս դատախազը կոնկրետ վարույթով առանց համապատասխան հիմքերի առկայության և որոշում կայացնելու փոխել է հսկող դատախազին՝ դրանով խախտելով մինչդատական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողությունը փոխելու և վերադաս դատախազի կողմից դրա հսկողությունը ստանձնելու կարգը:

Արդյունքում էթիկայի հանձնաժողովը եզրահանգել է, որ հսկող դատախազի փոփոխությունը վերադաս դատախազի կողմից տեղի է ունեցել օրենքով սահմանված հիմքերի բացակայությամբ և կարգի խախտմամբ, այսինքն՝ դրանով կամայականորեն, անհիմն սահմանափակվել են նաև հսկող դատախազի դատավարական ինքնուրույնությունն ու անկախությունը:

1. Հսկող դատախազին վարույթից հեռացելը, նրան հայտնաձև բացարկի կամ ինքնաբացարկի միջնորդության բավարարումը՝ որպես վերջինիս փոխելու հիմք:

Ինչպես վերը նշվեց, հսկող դատախազին փոխելու հիմք է, երբ նա վերադաս դատախազի որոշմամբ հեռացվում է վարույթից: ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի համաձայն՝ վերադաս դատախազը իր որոշմամբ հսկող դատախազին հեռացնում է վարույթից և մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության իրականացումը հանձնարարում այլ դատախազի կամ այն իրականացնում է անձամբ՝ օգտվելով սույն օրենսգրքով մինչդատական վա-

¹ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետում հիշատակվում է հսկող դատախազի փոփոխության, իսկ «Ղատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 7-րդ մասում՝ քրեական վարույթի տեղափոխման մասին:

րոյթում հսկող դատախազի լիազորություններից¹: Նշվածը՝ որպես հսկող դատախազին փոխելու հիմք, նախատեսված է նաև «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 7-րդ մասի 1-ին կետում:

Հատկանշական է, որ հսկող դատախազին վարույթից հեռացնելու հիմքերը, ի տարբերություն քննիչին վարույթից հեռացնելու հիմքերի², նախատեսված են ոչ թե քրեադատավարական օրենքով, այլ «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքով, որի 32-րդ հոդվածի 8-րդ մասի համաձայն՝ *վերադաս դատախազն ստորադաս դատախազին պատճառաբանված որոշմամբ հեռացնում է վարույթից՝*

1) ստորադաս դատախազի կողմից իր պարտականությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու դեպքում կամ

2) տվյալ վարույթին իր մասնակցությունը բացառող հանգամանքների մասին իրազեկված լինելու պայմաններում ինքնաբացարկի միջնորդություն չներկայացնելու դեպքում:

Նախ՝ կարծում ենք, որ հսկող դատախազին վարույթից հեռացնելու հիմքերը, քննիչին վարույթից հեռացնելու հիմքերի օրինակով, պետք է նախատեսված լինեն քրեադատավարական օրենքով: Բացի այդ, «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 8-րդ մասի 1-ին կետով նախատեսված՝ հսկող դատախազին վարույթից հեռացնելու հիմքի ձևակերպումից հետևում է, որ վերջինիս կողմից ցանկացած պարագայում իր պարտականության չկատարումը կամ ոչ պատշաճ կատարումը կարող է վարույթից հեռացնելու հիմք հանդիսանալ, ինչը մեր կարծիքով չի կարող ընդունելի համարվել:

Գտնում ենք, որ հսկող դատախազը իր պարտականությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու հիմքով կարող է վարույթից հեռացվել ոչ թե ցանկացած իրավիճակում (օրինակ, երբ անձի նկատմամբ հանրային քրեական հետապնդում հարուցելու՝ քննիչի միջնորդության վերաբերյալ որոշում կայացնում է ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 189-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված 12-ժամվա խախտմամբ), այլ միայն այն դեպքում, երբ դրա արդյունքում խաթարվում է մինչդատական վարույթի բնականոն ընթացքը, խախտվում է Սահմանադրությամբ ամրագրված՝ մարդու հիմնական իրավունքը կամ ազատությունը:

Բացի վերը նշված հիմքից, հսկող դատախազը վերադաս դատախազի որոշմամբ կարող է վարույթից հեռացվել, եթե տվյալ վարույթին նրա մասնակցությունը բացառող հանգամանքների մասին իրազեկված լինելու պայմաններում ինքնաբացարկի միջնորդություն չի ներկայացրել: Դրա հետ մեկտեղ՝ օրենսդիրը հսկող դատախազին հայտնած բացարկի կամ ինքնաբացարկի միջնորդության բավարարումը նույնպես դիտում է վերջինիս փոխելու հիմք:

Վարույթի հանրային մասնակիցների, այդ թվում նաև հսկող դատախազի՝ վարույթին մասնակցությունը բացառող հանգամանքները նախատեսված են ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 67-րդ հոդվածով, որի 1-ին մասի համաձայն՝ *վարույթի հանրային մասնակիցը չի կարող մասնակցել քրեական վարույթին, եթե՝*

¹ Թեև ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետում որպես վերադաս դատախազի լիազորություն սահմանված է, որ վերջինս իրավասու է օրենքով նախատեսված դեպքերում իր որոշմամբ փոխել հսկող դատախազին, որպիսին, ի թիվս այլնի, ամրագրված է «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 7-րդ մասում, այդուհանդերձ հսկող դատախազին վարույթից հեռացնելը՝ որպես վերջինիս փոխելու հիմք, առանձին նախատեսվել է օրենսգրքում:

² Քննիչին վարույթից հեռացնելու հիմքերը նախատեսված են ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 38-րդ հոդվածի 2-րդ մասում: Նշված հարցին մանրամասն անդրադարձել ենք «Քննիչին վարույթից հեռացնելու քրեադատավարական կարգավորումները՝ ըստ ՀՀ քրեական դատավարության գործող և նոր օրենսգրքերի» վերտառությամբ հոդվածում: «Պետություն և իրավունք, № 1 (92) 2022, էջեր 88-94»:

1) առկա է սույն օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ և 3-րդ կետերով՝ նախատեսված որևէ հանգամանք.

2) համապատասխան վարույթն իրականացնող դատավորի հետ գտնվում է ազգակցական կամ անձնական կախվածության այլ հարաբերությունների մեջ:

Ի դեպ, օրենսդիրը սահմանել է, որ դատախազի մասնակցությունը մինչդատական վարույթին, ինչպես նաև դատարանում նրա կողմից մեղադրանքը պաշտպանելը համապատասխան վարույթին որպես դատախազ նրա հետագա մասնակցությունը բացառող հանգամանք չեն (ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 67-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

2. Արձակուրդում, գործուղման մեջ գտնվելը, վերապատրաստման դասընթացների մասնակցելը, հիվանդությունը կամ լիազորությունների պատշաճ իրականացումն անհնարին դարձնող նմանատիպ այլ հանգամանքները կամ աշխատանքային ծանրաբեռնվածությունը՝ որպես հսկող դատախազին փոխելու հիմք:

Հսկող դատախազին փոխելու՝ օրենսդրորեն սահմանված նշված հիմքերի ձևակերպումից հետևում է, որ դրանք այնպիսի հանգամանքներ են, որոնք օբյեկտիվորեն անհնար են դարձնում կոնկրետ վարույթով հսկող դատախազի լիազորությունների իրականացումը: Ընդ որում, օրենսդիրը այդ հանգամանքները սպառիչ չի սահմանել, հսկող դատախազի մասնակցությունը անհրարին դարձնող այլ հանգամանքների գնահատումը յուրաքանչյուր դեպքում թողնելով վերադաս դատախազի գնահատմանը:

Մինչև «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին 2023 թվականի մարտի 1-ի ՀՕ-104-Ն օրենքի ընդունումը թեև օրենսդիրը հսկող դատախազի արձակուրդում կամ գործուղման մեջ գտնվելը կամ վերապատրաստման դասընթացներին մասնակցելը ամրագրել էր որպես հսկող դատախազին փոխելու հիմք, սակայն դրա հետ մեկտեղ չէր նախատեսել հսկող դատախազի արձակուրդից, գործուղումից կամ վերապատրաստման դասընթացներից վերադառնալուց հետո տվյալ վարույթներով հսկողությունը վերջինիս հանձնարարելու՝ նրա վարույթ տեղափոխելու կարգ: Այլ խոսքով՝ տվյալ պահին գործող օրենսդրական կարգավորումների պայմաններում ստացվում էր, որ եթե, օրինակ, հսկող դատախազը գտնվում է արձակուրդում, վերջինիս հսկողության տակ եղած վարույթներով հսկողությունը պետք է հանձնարարվի այլ դատախազի, իսկ նրա արձակուրդից վերադառնալու դեպքում՝ նշված վարույթներով հսկողությունը այլևս չէր կարող հանձնարարվել վերջինիս², ինչը, մեր կարծիքով, անտրամաբանական էր:

«Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածում կատարված փոփոխությունների և լրացումների արդյունքում օրենքում ամրագրվեց հսկող դատախա-

¹ Որպես մասնավոր անձ՝ ականատես է եղել այն փաստերին, որոնք քննվում են վարույթի ընթացքում, առկա են այլ հանգամանքներ, որոնք կարող են ողջամիտ կասկած հարուցել տվյալ վարույթի հետ կապված նրա անկողմնակալության մեջ:

² Մինչև «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելը առկա կարգավորումների պայմաններում գործնականում խնդիրը հաղթահարվում էր հսկողությունը դատախազական խմբին հանձնարարելու եղանակով, որում ընդգրկվում էր նաև արձակուրդից, գործուղումից կամ վերապատրաստման դասընթացներից վերադարձած դատախազը և փաստացի ստանձնում էր կոնկրետ վարույթով (վարույթներով) հսկողությունը: Ընդ որում, գործնականում նման լուծման հնարավորությունը պայմանավորված էր այն հանգամանքով, որ օրենսդիրը ինչպես նախկինում, այնպես էլ ներկայումս չի նախատեսել դատախազական խումբ ստեղծելու հստակ հիմքեր՝ սահմանափակվելով միայն այն ընդհանրական ձևակերպմամբ, որ **անհրաժեշտության դեպքում** մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողությունը վերադաս դատախազը կարող է հանձնարարել մի քանի դատախազների՝ նշանակելով դատախազական խմբի ղեկավար (ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետ):

զին փոխելու նոր հիմք, այն է՝ ստորադաս դատախազի աշխատանքային ծանրաբեռնվածությունը (ընդ որում, նշված հիմքով հսկող դատախազը կարող է փոխվել միայն նրա գրավոր համաձայնությամբ), որպիսի պայմաններում օրենսդրորեն հնարավորություն ընձեռվեց արձակուրդից, գործուղումից կամ վերապատրաստման դասընթացներից վերադարձած դատախազին փոխանցել նրա նախկին հսկողական վարույթները:

3. Հսկող դատախազի լիազորություններն օրենքով սահմանված կարգով դադարեցնելը կամ կասեցնելը՝ որպես վարույթով վերջինիս փոխելու հիմք:

Դատախազի լիազորությունները դադարեցնելու (դատախազին պաշտոնից ազատելու) հիմքերը նախատեսված են «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 62-րդ հոդվածում, իսկ ՀՀ գլխավոր դատախազինը՝ 63-րդ հոդվածում:

Քրեական վարույթի ընթացքում օրենքով նախատեսված հիմքերից որևէ մեկի ի հայտ գալու դեպքում՝ հսկող դատախազի անմիջական վերադաս դատախազը պարտավոր է նրա հսկողության տակ գտնվող վարույթները տեղափոխել մեկ այլ դատախազի կամ իր վարույթ:

Ինչ վերաբերում է դատախազի լիազորությունների կասեցմանը, ապա դրանք նախատեսված են «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 61-րդ հոդվածում, որի 1-ին մասի համաձայն՝ քրեական հետապնդում հարուցվելու դեպքում դատախազի լիազորությունները կասեցվում են օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ դատախազի լիազորությունները կարող են կասեցվել դատախազի նկատմամբ կարգապահական վարույթ հարուցվելու դեպքում մինչև տվյալ վարույթով վերջնական որոշման ընդունումը: Կարգապահական վարույթ հարուցվելու դեպքում դատախազների լիազորությունները կասեցվում են գլխավոր դատախազի հրամանով:

4) Հսկող դատախազի՝ դատախազության այլ ստորաբաժանում փոխադրվելը՝ որպես վարույթով վերջինիս փոխելու հիմք:

Հսկող դատախազին փոխելու հիշյալ հիմքը օրենսդրորեն առանձին ամրագրվեց «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքում 2023 թվականի մարտի 1-ի ՀՕ-104-Ն օրենքով կատարված փոփոխությունների և լրացումների արդյունքում: Թեև մինչ այդ առկա կարգավորումները նույնպես հնարավորություն տալի էին հսկող դատախազի՝ դատախազության այլ ստորաբաժանում փոխադրվելու դեպքում նրա վարույթում եղած հսկողական վարույթները տեղափոխել այլ դատախազի վարույթ, առկա վիճակը՝ տեղափոխությունը գնահատելով որպես նրա լիազորությունների պատշաճ իրականացումն անհնարին դարձնող դեպք: Այդուհանդերձ, կատարված փոփոխությունների արդյունքում օրենսդիրը նպատակահարմար համարեց հսկող դատախազի փոփոխության հիշյալ հիմքը առանձին ամրագրել՝ զերծ մնալով ընդհանրական, գնահատողական ձևակերպումներից:

Այսպիսով, վերոգրյալի հիման վրա կարելի է եզրահանգել, որ հսկող դատախազին փոխելու հիմքերի և կարգի պատշաճ օրենսդրական ամրագրումը կարևորագույն երաշխիք է վերջինիս անկախության և ինքնուրույնության ապահովման առումով: Միաժամանակ, այս տեսանկյունից առկա կարգավորումները՝ արված վերլուծության համատեքստում հիմք են տալիս պնդելու, որ դրանք լրացուցիչ բարելավման կարիք ունեն, ինչն անշուշտ կամրապնդի հսկող դատախազի անկախության և ինքնուրույնության երաշխիքները, առավել ևս, որ նշված ուղղությամբ նոր քրեական դատավարության օրենսգրքի պայմաններում օրենսդրի կողմից արդեն իսկ որոշակի քայլեր ձեռնարկվել են:

ОСНОВАНИЯ И УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ ПОРЯДОК СМЕНЫ НАДЗИРАЮЩЕГО ПРОКУРОРА¹

Арсен Мартиросян

*Начальник Управления по надзору за законностью
досудебного производства в Антикоррупционном комитете РА
Генеральной прокуратуры РА, кандидат юридических наук, доцент*

Статья посвящена основаниям и процессуальному порядку смены надзирающего прокурора. В рамках статьи подчеркнуто, что надлежащее законодательное закрепление механизмов назначения и смены надзирающего прокурора является одной из важнейших гарантий обеспечения самостоятельности и независимости последнего. В свете указанного, на основе анализа действующих законодательных регулирований и практики предметом детального рассмотрения стали вопросы, связанные с порядком и основаниями смены надзирающего прокурора с представлением конкретных предложений, направленных на совершенствование законодательства.

Надлежащее законодательное закрепление оснований и порядка смены надзирающего прокурора является важной гарантией обеспечения его независимости и автономности. В то же время существующие нормативные акты с этой точки зрения в контексте анализа дают основания утверждать, что они нуждаются в дополнительном совершенствовании, что, безусловно, усилит гарантии самостоятельности и независимости надзирающего прокурора, тем более, что определенные шаги законодателем в этом направлении уже предприняты в рамках нового Уголовно-процессуального кодекса РА.

При этом подходы, нашедшие место в статье, имеют как важное теоретическое, так и практическое значение.

¹ Статья было представлена на международной научно-практической конференции «Современный уголовный процесс: проблемы и тенденции развития», посвященной к 100-летию известного процессуалиста, основателя и первого зав. кафедрой уголовного процесса и криминалистики юридического факультета ЕГУ профессора А.М. Пивазяна (12 мая 2023г.).

GROUND AND CRIMINAL PROCEDURE FOR CHANGING THE SUPERVISING PROSECUTOR¹

Arsen Martirosyan

*Head of the Department of Supervision over Legality
of Pre-trial Proceedings in the RA Anti-Corruption Committee
of the RA Prosecutor General's Office, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor*

The article is devoted to the grounds and the order of changing the supervising prosecutor. In the framework of the article, it was emphasized that the proper legislative consolidation of the procedures for appointing and changing the supervising prosecutor is one of the most important guarantees of ensuring the latter's autonomy and independence. In this light, on the basis of the analysis of the existing legal regulations and practice, the issues on the procedure and grounds for changing the supervising prosecutor were discussed in detail showing specific proposals aimed at improving the legislation.

The proper legislative fixation of the grounds and procedure for changing the supervising prosecutor is an important guarantee in terms of ensuring the latter's independence and independence. At the same time, the existing regulations from this point of view, in the context of the analysis, give grounds to claim that they need additional improvement, which will certainly strengthen the guarantees of the independence and independence of the supervising prosecutor, especially since certain steps have already been taken by the legislator in this direction under the conditions of the new Criminal Procedure Code.

In addition, the approaches outlined in the article have both theoretical and practical importance.

Բանալի բառեր – դատախազի անկախություն, ինքնուրույնություն, մինչդատական վարույթ, քրեական վարույթ, հսկող դատախազ, վերադաս դատախազ, հսկող դատախազին փոխել:

Key words - independence of the prosecutor, autonomy, pre-trial proceedings, criminal proceedings, supervising prosecutor, superior prosecutor, change the supervising prosecutor.

Ключевые слова – независимость, самостоятельность прокурора, досудебное производство, уголовное производство, надзирающий прокурор, вышестоящий прокурор, сменить надзирающего прокурора.

¹ The article was reported at the international scientific and practical conference entitled "Modern Criminal Procedure: Current Issues and Development Trends" dedicated to the 100th anniversary of the founder and the first head of YSU Chair of Criminal Procedure and Criminology, renowned litigator, professor Harutyun Mushegh Pivazyun (12 may 2023).